TEAMWORK på den jyske hede

På store hedearealer i det vestlige Jylland sørger et team bestående af får, hyrdehunde og fårehyrder for, at naturen holdes i skak.

TEKST OG FOTO: LENE TOPP

Old Hemp

Mennesker har altid brugt hunde i forbindelse med flytning og hyrdning af husdyr. Det var også tilfældet i grænseområdet (border) mellem England og Skotland. Mange af de stærke og udholdende hunde var desværre ofte alt for vilde og svære at kontrollere. Men i 1894 lykkedes det Adam Tefler at fremavle en hund, der havde de egenskaber, som man gerne ville have hos en god hyrdehund. Den skulle styre sit instinkt med hensyn til at dræbe; den skulle være i stand til at kontrollere fårene med sine øjne og til at krybe langs jorden som et rovdyr. Adam Teflers hund kom til at gå under navnet Old Hemp, og de fleste border collier, man finder i dag, kan spore deres aner tilbage til denne hund.

Vi er midt på den jyske hede, og det er tid til frokost. I madkurven er der 'hyrdetasker', der er en lokal opfindelse bestående af en meget velsmagende grovbolle fyldt med tørret fårespegepølse, vesterhavsost og salat. Ved siden af os ligger Molly og puster. Geeke rækker sin hule hånd frem, fylder den med vand og lader hunden drikke. I det fjerne ser vi svagt konturerne af fåreflokken. Det er nordiske får, spelsaufår, og de har alle de farver, som får kan have – brune nuancer, rødlige, hvide og sorte – og de falder smukt ind med farverne i det udstrakte hedelandskab.

Vores opgave er at flytte en fåreflok på omkring 200 dyr til et nyt areal, hvor der er mere føde. Fårene skal ledes gennem åbninger i hegn og over veje, inden de er fremme ved det nye græsningsområde. Og den øvelse kræver en hund som Molly. Hun er en border collie på godt to år, og på trods af sin unge alder hører hun til blandt de bedste af slagsen.

Molly tilhører Geeke, der er hollænder, men som slog sig ned her i Vestjylland for et par årtier siden. Geeke drev tidligere et landbrug sammen med sin mand, men krisen tog alt, hvad de ejede – og i dag er hun i praktik som fårehyrde. Og Geeke nyder livet som fårehyrde-praktikant i fulde drag. Hun elsker det frie liv på heden, synet af de smukke får i landskabet og arbejdet med den skønne Molly.

Geeke giver Molly et svagt, næsten usynligt og uhørligt signal, og hyrdehunden sætter i voldsom fart af sted i en stor bue. Det er tid til at komme videre, og fårene skal hentes ind. Molly forsvinder ud af syne bag en lille bakke, men snart efter ser vi fåreflokken komme travende direkte imod os med deres lange uldfrakker vejende fra side til side. Snart står de linet op lige foran os. Vi rejser os og kan se Molly ligge lige bag flokken. Hun har udført sit arbejde til topkarakter og ligger nu fladt på jorden og afventer yderligere ordrer fra sin hyrde. Snart går det atter derudad med hyrden i front, mens Molly styrer tropperne fra bagflanken.

Den professionelle fårehyrde

De smukke spelsaufår tilhører Berit Kiilerich. Det er også hende, der har oplært Geeke, og hunden Molly er fra et af Berits hvalpekuld. Berit ved nemlig, hvad det handler om, for hun er uddannet som fårehyrde på Sparsholt College i det sydlige England. Igennem et år lærte Berit alt om fårehold – om sygdomme, klipning, klove, om at tælle får og om kød og uld. Og hver tirsdag fra kl. 8 til 16 handlede det om hyrdehunde – teori om formiddagen og træning om eftermiddagen, forklarer Berit.

Berit fortæller, at hun allerede inden start på skolen havde besøgt stedet for at vurdere, om ▶

Border collien

… er i dag regnet for at være en af de mest intelligente hunderacer, men for en hyrde handler det ikke kun om, at hunden kan trænes. Det er mindst lige så vigtigt, at hunden kan tænke selv. Ofte skal den hente fåreflokken langt væk fra hyrden, og så nytter det ikke noget, hvis den ikke selv kan tage beslutninger. Den skal med andre ord være selvstændig, men kontrollabel.

det nu også var det rigtige. Og efter at have opsøgt stedets hundetræner, Keith Reinolds, var hun overbevist.

"Selv 'dårlige' hunde kunne han få til at gøre, hvad han ville have dem til. Og det gik op for mig, at han stille og roligt forstod at placere sig det rigtige sted og sige de rigtige ting på det helt rigtige tidspunkt. Det ville jeg gerne lære."

Skolen var en kostskole, og eleverne skulle medbringe egen hyrdehund. Det blev en udfordring for Berit, der godt nok hjemme i Danmark allerede havde en border collie, men at bringe en hund til England var på det tidspunkt så godt som umuligt. Det endte med, at hundetræneren hjalp Berit med at finde en hund, som hun kunne låne under kurset.

Men senere gik Berit selv på udkig efter egnede hyrdehunde i Skotland, og der fandt hun Kate, der siden er blevet stammor til de hunde, hun selv har avlet frem. Et barnebarn til Kate var således hunden Coon, som Berit taler meget rosende om.

"Han var meget klog og kunne nok have lært at læse, hvis vi havde forsøgt," griner Berit.

En god hyrdehund

I dag er der fem hunde i Berits stald – den nyankomne og kun fire måneder gamle Jessi, der allerede viser stor opmærksomhed, den toårige Aggi, der endnu ikke rigtigt er blevet moden til hyrdehundearbejdet, den femårige Moss2, der er arbejdsom og energisk, seksårige Marlove, der nok vil egne sig bedre til at hyrde heste, og som virker lidt ADHD-agtig, og endelig den niårige Nannie, der af Berit beskrives som selvsikker, hurtig, erfaren, styrbar og lyttende. Det kan være svært at udvikle den rigtige hyrdehund, og der er langt mellem de rigtig gode.

"Man kan kun se på generne og på moderens instinkt og så håbe – men det er altid et sats," forklarer Berit. "En god hund som Coon kunne læse fårene og kunne ligesom bremse dem, når de løb for stærkt fremad. Det er ikke alle hunde, der kan det. En god hyrdehund skal have interesse for samarbejdet med hyrden, og den skal være udholdende, modig og behandle fårene godt. En dårlig hund er ukoncentreret, måske bange for fårene eller stresser dem ved at løbe for tæt på eller ind i flokken."

Den store forskel

Efter Berit havde afsluttet skolen og efterfølgende samlet erfaringer i Skotland, Australien og New Zealand, fik hun i 1989 en deltidsstilling som hyrde under Ulfborg Skovdistrikt, hvor man dengang ønskede, at fårene skulle holde uønskede vækster væk og bevare hedelandskabet intakt. Berit anvendte sin border collie Kate og senere dennes halvbror Wag som hyrdehunde. Men efter 15 år blev stillingen nedlagt. Berit købte dog de fleste af fårene og overtog Lystbækgård lige uden for Ulfborg, hvorfra hun i dag driver fårehold – og gården danner desuden ramme om en række aktiviteter med relation til får og hyrdedrift. Folk kan blandt andet komme hertil og se hyrdehundene i arbejde.

Men Berits passion er og bliver naturpleje, hvor en hyrde med sin border collie vandrer med fårene på heden. Hun tror fuldt og fast på, at konceptet er det rigtige, og mange af hendes får afgræsser da også allerede store områder i regionen, mens andre gror til eller holdes nede med enorme maskiner.

"Mit ønske er, at man vil indse, at hyrden er nødt til at have løn for sit og hundens arbejde, at man indser, at hedeområder, der afgræsses af dyr, ikke bare er utroligt smukke, men også indeholder meget mere rig natur end den, der holdes nede med maskiner," påpeger Berit.

Berit fortæller, at man i Slesvig Holstein, lige syd for grænsen, har ni statsansatte hyrder med hunde, og at man har haft det i 19 år.

"Og det virker. Her finder man stadig urfugle, masser af firben og en mangfoldighed af andet liv. Et team med hyrde, hund og får gør den store forskel."

Træning på to sprog

Det er aften, og vi er på vej ud for at hente et lam, der har mistet sin mor. Med i bilen har vi Moss2. På vejen taler vi om træning af hyrdehunde. Hvordan foregår det egentligt? Hvordan lærer man en hund at agere, sådan som jeg har set Molly gøre det i dag? Berit forklarer, at man arbejder med den enkelte hund, så der er altså ikke tale om, at hvalpen lærer fra de voksne hunde. Og man starter med at træne de basale kommandoer som at dække og gå til enten venstre eller højre. Og når får så bliver involveret, så foregår det først under små og kontrollerede forhold – i en lille fold med kun et par enkelte får. Man skal passe på, at det ikke bliver for overvældende og skræmmende for hunden. Den skal have tid til at opbygge sin selvtillid. Da vi er fremme ved marken, møder vi et par af Berits hjælpere, og de har også en hund med. Vi skal have delt dyrene, således at vi til sidst har isoleret det enlige lam. I sådan en situation er det godt med to hunde. Jeg betragter skuet og ser til sidst det lille lam blive fanget. Og jeg er blevet nysgerrig. Hvordan kan man styre to hunde i hver sin retning? Hvordan ved den ene, at den skal gå til venstre og den anden til højre? Berit afslører for mig, at man med flere hunde må tage en beslutning om, hvordan man vil gribe det an.

"Man kan for eksempel træne den ene hund på engelsk og den anden på tysk eller dansk – eller man kan træne den ene til at gå til venstre, når man siger 'højre'," forklarer hun.

Dagens sidste stop er ved en mark med en flok får og deres lam. Vi skal lige tjekke, at alt er, som det skal være. De fleste af moderfårene er allerede klippet og ser med deres lidt skaldede udseende så meget anderledes ud end de uldne får, jeg tidligere på dagen så på den jyske hede. Fårene kigger på os, men viser også tillid. Lammene lægger sig fredfyldt ned. Den veltrænede Nannie er med ved Berits side, og mens hyrden tæller sine får, lægger hyrdehunden sig fladt på jorden et sted bag får og lam – sådan i tilpas afstand til ikke at virke skræmmende på fårene, men alligevel være klar, hvis Berit har brug for hendes hjælp. Nannie er bestemt en af de kloge og værdifulde af slagsen. ■